

Časopis s podobami za slovensko mladino s prilogo „Angelček“.

Štev. 10.

Ljubljana, dne 1. oktobra 1916.

Leto 46.

Dete piše očetu.

Že tretjič listje rumeni,
odkar si, tatek, šel od nas;
neskončno dolg se nam že zdi
ta bridki čas.

Vsak hip se spomnimo na te;
Ko zvezde zažare,
ugibamo, kje bivaš ti,
kako se ti godi.

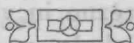
In zjutraj in ves dan
o tebi govorimo
in v ono stran,
kjer bivaš ti,
v trepetu čestokrat strmimo.

Vse prazno je, odkar te ni;
še babica ne govori
tako šaljivo kakor prej.

Cvetice po bregih cveto,
čebele naše pa je mraz
uničil, ker si šel od nas.

Že tretjič drevje rumeni,
in tebe le domov še ni.
Ko prideš spet,
drugačen zdel se nam bo svet,
takrat neznana bo pomlad
nam zasijala še enkrat.

Maksimov.

Meflar Francek in njegov brat Peterček.

Fr. Pravda — Jožef Gruden.

XVIII.

er se ni Konopaskovi družini nadalje nič posebnega pripetilo, nam ni treba popisovati, kaj so jedli in s kom so se srečali; povemo le, da so srečno prišli v Panenski Tinec, Lovne, Bilino in da so sedmi dan dospeli v Toplice.

Niso torej prevozili na dan kdove koliko. Najprej jih je oviralo slabo vreme, potem so bili utrujeni in takoj popoldne so si preskrbeli prenočišče. Tudi je bilo povsod kaj videti. V Lovnih so obiskali krasno dekanijsko cerkev, a v Bilini so si ogledali slavni vrelec, iz katerega se pošiljajo na leto tisoči in tisoči steklenic vode.

Jako jim je koristilo Frankovo znanje nemškega jezika. Z vsakim se je deček domenil. Kjer se je cepila cesta, kakor za Slanim in za Lovni, je prebral na deski, v katero stran imajo kreniti. Vseeno mu je bilo, če je bil napis češki ali pa nemški. Ko so nekje želeli prenočišča, in jih ljudje niso umeli, je Francek po nemško povedal prošnjo in malokje so ga zavrnil.

Tudi v Toplicah je mnogo potreboval nemščino. Sicer ni govoril pravilno, ampak le lomil besede, da so se Nemci dostikrat smejali; vendar so ga pa umeli in sam je tudi umel, kar so povedali.

Ko so dospeli v Toplice, so takoj oddali pisanje. Zdravnik je na ljubo gospodu Korenu iz Prage sprejel mater v zdravljenje, odkazal ji kopel in naročil, kdaj in kako se mora kopati. Sicer je bilo treba kopel plačevati, ali to ni stalo toliko kakor stanovanje in druge potrebe.

Francek si je ondi hitro pridobil znancev. Da bi bil gospodu zdravniku hvaležen, ga je hotel ubogati, dokler bo v Toplicah. Ta ga je priporočil drugim gospodom. Snažil jim je čevlje in obleko; pospravljaj po sobah; hodil, kamor so hoteli; preskrboval in donašal, kar so potrebovali. V vsem so se lahko zanesli nanj. Dali so mu od vseh stanovanj ključe in so bili prepričani, da se ne bo dotaknil nobene reči, kar je bilo notri. Radi so mu torej plačevali.

Peterček je pa hodil z bratom, ako mu ni bilo treba biti pri materi; kadar je bil pa čas za kopel, sta bila pri materi in se nista nikoli zakasnila.

Vse je šlo torej po sreči; njiju nade, da mati ozdravé, so bile večje od dne do dne. Denarja sta le malo porabila, ker sta zmeraj zaslužila. Zadosti bi ga bilo, če bi tudi delj časa ostali.

Ali tega ni bilo treba, hvala Bogu.

Konopaskovka je čutila že čez tri tedne, da je krepkejša. Poizkušala je, kaj zmore. In glej, brez palice in brez vsake druge opore je prešla sobo, kjer je stanovala.

Kmalu si je upala tudi iz sobe. Dečka sta jo spremljala, eden na desni, drugi pa na levi.

Konopaskovka je stopala oprezno in varno po ulici, nad čemer sta imela sinova tako veselje, da sta jokala, se smejala pa materi poljubljala

usta in roke in, kakor sta se domenila, sta jo povedla v cerkev. Tam sta pokleknila pred oltar in se zahvalila Bogu za milost ter se spomnila vseh dobrotnikov.

Srečna žena kar ni mogla sama sebi verjeti, in vselej, kadar je stopila na noge, se je ozrla po opori, ker se je bala, da se morda zopet zgrudi. Prav tako se ji je godilo kakor majhnemu detetu, ko se začenja spuščati in, pomneč mnogih svojih padcev, boječe vstaja in ne zaupa nožicam.

Seveda velikega truda mati še ni prenesla. Že ta pot do cerkve jo je utrudila tako, da je morala dolgo počivati, preden se je zopet okrepila.

Kopala se je pa nato potem še cel teden, ker ji zdravnik ni pustil domov, češ: »Bolje je še nekaj časa tukaj ostati in popolnoma izkoreniniti staro bolezen, kakor pa ozdraveti napol, doma pa zopet zboleti.«

Francek in Peterček je naslednje dni nista vozila v kopel, ampak sta samo z njo hodila, odnašala ji perilo, in jo veselo obskakovala.

Mnogim gospodom in mnogim gospem, ki so se tudi zdravili v Toplicah, so se Konopaskovi v resnici prikupili. Videli so dečka, kako vozita mater po mestu, in dasi sta bila revna, nista nikoli prosila miloščine. Ako pa jima je kdo kaj podaril, sta se zahvalila, ali v zadregi ju je oblila rdečica, da bi se morda ne zdela komu lokava in nadležna, in sta gledala, da sta usmiljenim dobrotnikom takoj zopet postregla, da bi jim povrnila. To jima je naklonilo občno ljubezen, in kdor ju je poznal, se je radoval z njima, da jima je ozdravela draga mati. Največje sočutje je pa imela in kazala do njiju neka bolna gospa, tudi vdova z otroki, ali ti se niso menili za njo. Gospod Bog jim je dal bogastva, živeli so v razkošju, a pustili so, da so služabniki in služabnice stregle materi. Vselej so ji zato solze stopile v oči, kadar je videla Francka in Peterčka z vozičkom. Sama se je pa vozila v stolu na kolescih, ki ga je rinil in tlačil najet sluga. Za denar so gospé že postregli, seve, ali ljubezni in sočutja si ni mogla kupiti.

Skoraj zavidala je ta gospa revni materi tako srečo, da ima tako pridna otroka, in si je sama tudi takih želela. Pa spoznavala je hkrati, da si je sama pokvarila otroke, ker je menila, da poleg denarja in zemljišča ne potrebujejo ničesar drugega, ter jih je po tem načelu tudi vzgajala. Dasi so se marsikaj naučili, v sveti veri so bili pa vendar nevesčji in za božje zapovedi se niso zmenili nič ali malo.

Konopaskovi so se že odpravljali iz Toplic, ko jim nekega jutra blesteče oblečen lakaj sporoči, da jih vabi ljubezniva gospa Kohanovska k sebi — na to in to številko, na to in to stanovanje, in sicer za enajsto uro.

Dečka sta se umila in počesala, oblekla najlepšo obleko, bilo je ob enajstih, in lakaj ju je prijavil gospé.

Vstopila sta, se poklonila in postala pri vratih.

Gospa je pokimala, naj se približata. Govorila je po nemško in je vprašala: »Kaj delajo mati?«

Francek je odgovoril tudi po nemško: »Zdaj so boljši.«

Gospa je zapazila, da deček ni Nmec, pa je hotela vedeti, kateri je njegov materin jezik.

»Čehi smo,« je odgovoril otrok.

»Tak pa govôri po češko,« mu je ukazala gospa.

Bila je ona Poljakinja, češko je pa umela in tudi nekoliko govôrila.

In mešali so vse skupaj češko, poljsko, nemško, pa so se dobro menili.

Francek je moral pripovedovati gospé o svoji domovini. Gospa Kohanovska ga je pa izpraševala, kaj so, ali imajo očeta, hišo in polje, kdo ju živí, ali še hodita v šolo, pa to in ono, kar se ju je tikalo.

Odgovarjal je deček odkritosrčno, pa še slutil ni, da se gospa čudi mnogim rečem, ki so bile zanj čisto navadne.

Tudi ji je deček povedal, kako so prišli iz Prage v Toplice. In nič se ni zato bahal, da je s Peterčkom vred vozil mater — mnogo mnogo milj daleč. Le tedaj se je nekoliko pohvalil, ko je, govoreč o svojem rokodelstvu, pravil, kaj vse zna, in našteval, kako si služi denar.

Na vprašanje gospejino, ali dá od tega denarja tudi kaj materi, ni vedel Francek kar nobenega odgovora. Dolgo ji je gledal v oči, kakor ne bi razumel, kaj pravi. In ko mu je vprašanje ponovila, je rekel resno: »I, saj je vse materino, kar iztržim. No, ta bi bila lepa, da bi bil denar moj!«

»To mi je pa po godu,« ga je pohvalila gospa; »kdo te je pa naučil mater ljubiti in spoštovati?«

Tega pa Francek zopet ni dobro razumel. Premišljal je nekaj časa, kako bi si to razložil, pa je rekel: »Nihče naju ni tega učil. Mater imava rada zato, ker so najina mati. Ljubezen do njih je nama Bog vcepil v srce. Četrta božja zapoved in zgled našega Odrešenika naju le izpodbuja, da izpolnjujema, kar je dolžnost prav vsakega človeka, in da se ne dá odvrniti od staršev z nobeno rečjo na svetu, pa si bodi karkoli.«

Gospa je imela bister razum. Skrbno zroč na dečka, je spoznala, da otrok čuti, kar govori, in da tako ne govori iz navade, ali da bi se ji prikupil, ampak iz prepričanja.

Vprašala ga je dalje: »Kaj bi bila pa storila, ko bi materi ne bila pomagala voda v Toplicah?«

Odgovoril je deček: »Domov bi jih bila zopet peljala in skrbela za nje kakor poprej. To nama ne bi bilo težko. A da bi bili zdravi, sva jim hotela storiti to ljubav. Nama niso mogli biti nadležni.«

»I, kam pa bosta zdaj?«

»Domov pojdemo,« se je veselo nasmejaj Francek, »mati se bodo malo peljali, malo bodo šli pa peš. V Pragi se bomo pa oglasili pri znancih, doma pa čaka na nas stric-vojak.«

Pa je moral otrok pripovedovati o tistih znancih v Pragi in o stricu-vojaku. In tedaj je prišlo na dan, zakaj se je učil nemščine.

Gospa je naposled izkušala, kakšen stan bi imel rad ta deček, ter mu je prigovarjala, da bo že čas, izvoliti si kakšno rokodelstvo.

Nikakor si pa ni mogel Francek raztolmačiti, zakaj hoče gospa, da si on šele izbere rokodelstvo, ko je vendar vedela, da je že metlar.

Povedal ji je, da ostane to, kar je, češ: »Menjavati rokodelstvo, kakor slišim, ni dobro. In nam metlarjem ne gre slabo.«

Gospa Kohanovska ga je pustila pri tem, a ker je imela z njim drug namen, si ga je naročila k sebi še naslednji dan.

XIX.

»Ljubi sin,« je dejala gospa, ko je Francek s Peterčkom vred zopet prišel k njej, »jaz sem od daleč. Kmalu pojdem domov — na Poljsko, ki je tudi pod našim cesarjem. Ali veš, kako se imenuje glavno mesto Poljske?«

Francek je odgovoril: »Lvov.«

»Jaz bivam še onkraj Lvova,« je pravila gospa. »Svoj grad imam in mnogo služabnikov. Rada bi imela pri sebi vernega človeka, ki bi se mi posvetil — ne zato, da dobiva plačo, ampak zato, da bi si delo za svojo dolžnost štel. Ti si pokazal, kako se ima otrok vesti proti staršem. Gotovo boš pošten služabnik, ker poznaš zapoved Gospodovo, ki tudi oznanja in predpisuje, kako se morajo podložni vesti do svojih višjih. Zato bi te rada vzela v službo. Na leto boš imel sto goldinarjev. Oblačila te bom sama.«

»Da boš videl, kakšen boš,« je končala svoj govor, »ti bom pokazala enega svojih lakajev. Prav tako živrejo boš dobil, kakršno ima ta.«

Pozvonila je. Lakaj je pritekkel, a Francek in Peterček sta ga merila od glave do petá, toliko da nista pustila oči na njem. Imela bi ga bila za visokega gospoda, ko bi se jima ne bilo povedalo, kdo da je. Na sebi je imel rumen frak z blestečimi gumbi, rdeč telovnik mu je segal na trebuh, hlače pa samo do kolen, a meče in noge so mu krile svilnate nogavice in čevlji z zapono. Ruta za vratom mu je ležala navskriž in je bila speta z lepo buciko. Na rokah je imel rokavice, na glavo so se mu dobro prilagali lasje in se delili na dva neenaka dela, zaznamovana s pravilno prečo.

Gospa je naročila, naj služabnik prinese krožnik sladice. Zasukal se je na peti in ko bi trenil, ji je izpolnil željo, pa takoj spet odšel brez vsega hrupa.

Dečka sta ostala sama z gospo pa čakala, kaj se bo dalje zgodilo. Razdelila jima je gospa sladice, pa povedala Francku, da službo takoj lahko nastopi, in da ga vzame čez štirinajst dni s seboj na Poljsko.

Francek ni smel več molčati; sladice so mu padale iz rok. Zrl je nanje, jih obračal, a ni vedel, ali bi jih obdržal ali ne. Peterček je že eno zaužival. Stal je za Franckom, zato ga ni bilo videti. Drage kosčke, ki se le položé na jezik, pa se sami raztopijo, je požiral kakor krompirjevo salato in je bil ves srečen, da se gospa ne zmeni zanj, ampak govori le s Franckom.

Ta pa je zbral vso svojo modrost in se je takole izjavil: »Draga gospa, ponujate mi veliko milost. Še sam ne vem, kako sem jo zaslužil. A ne morem je sprejeti. Ne bodite hudi name. Matere ne zapustim, moram jih spremiti domov. Doma pa nimajo nikogar, ki bi skrbel zanje. Tale brat je pa še majhen; hodi v šolo in ne umeje rokodelstva.«

Peterček se je zgenil, ko je slišal, da je o njem pogovor in je jenjal gibati z usti in se delal, kakor da ne je. Mislil je, da bo Francek privolil.

Kar se je njega tikalo, si je skoraj želel, biti lakaj. Všeč mu je bila blesteča uniforma; sladice, ki jih je dobil, so mu dišale, in sodil je, da se jih morejo lakaji, ki jih raznašajo, najesti do sitega, kadar se jim zljubi. Ali ko se je brat upiral, je prišel tudi sam na drugačno pamet in se je odločil, da tudi ne pojde od matere, ko bi gospa zdaj morda nanj stavila svoje nade.

Ali gospo Kohanovsko je razžalil Franckov odgovor. Ozlovoljena je bila, da zametava njeno dobroto. Nadejala se je vsekakor, da se bo veselil, ko mu bo na tak način povrnila ljubezen do matere. Navajena je bila zapovedovati drugim; kar je rekla, se je zgodilo; nihče ji ni smel ugovarjati; siromaki so se uklanjali njenemu bogastvu in stanu. Zato je bila na Francka huda, da ni priznal njene moči in visokosti.

Sedela je ošabno na divanu. Za Konopaska se ni več menila. Kaj pa sta bila proti njej? A vendar sta se drznila odkloniti njeno roko, ki ju je hotela obdarovati z dobrohotnostjo, ju oteti uboštva in povišati v tako službo!

Strast je gospo tako oslepila, da je v hipu pozabila na njiju poštenost in zasluge, ki so ji bile takó po volji.

In dala jima je znamenje, naj gresta, pa je rekla Francku: »Ni mi zate. Bila bi ti dobra gospa, in upala sem, da si boš v čast štel, priti v mojo hišo. Ker ti pa ni nič za to, te ne bom prosila, pa ostani meflar.«

Francka je premagal jok, zaihtel je, da se je materi na ljubo odrekel dobrotam, ki mu jih ponuja, zahvalil se ji je in rekel: »Do smrti ne bom pozabil, da ste bili tako blagi proti meni. Bog vam povrni! Pa ne bodite hudi!«

Obrnila se je gospa v stran, brez dvombe so jo genile njegove besede in je z roko pokazala, naj jo zapustiita.

Poljubila sta gospé roko, pa boječe in molče odšla.

Konopaskovka pa ni Francku prav dala, da ni sprejel službe pri bogati, plemeniti gospé, pa je rekla: »Težko bi mi bilo, seveda, ločiti se od tebe, morda za vselej. Ali, to bi bilo v tvojo srečo. Pri taki gospódi bi se ti dobro godilo, doma se moraš preveč truditi, in kdo ve, kako se nam bo godilo nadalje.«

Francek je padel materi okrog vratu in ji je priznal, da mu ničesar ne manjka, ako ima le njo, svojo mamico.

»In delo me veseli,« je pripomnil, »zmeraj večji bom, pa boste videli, da se bomo vsi lepo preživili.«

Ni mu pomagalo materino dokazovanje, da ne bo to zmeraj tako.

Rekel ji je: »Jaz ne pojdem od vas. Vi se morate varovati, da zopet ne zbolite. Kar nam bode dal Bog, bomo skupaj imeli. Nič bi ne bil vesel tega, ko bi kje živel v udobnosti in obilosti, pa vedel, da vi doma ginete pri tolikem delu in trpite pomanjkanje.«

Odločili so se torej, da se odpravijo na pot.

Zdravnik jih ni več zadrževal, bil je le zoper to, da bi šla mati peš. Dejal je: »Izvestno bi se vrnila bolezen.«

Da bi jo dečka vozila, pa tudi ni dovolil, češ: »Kesala se bosta; zlezli bodo mati dol, vsaj kadar bo navkreber, pa jim bo škodovalo.«

In svetoval jima je ter naročil: »Plačajta materi voz, saj vama je ostalo precej denarja, vidva pa pojdiva počasi z vozičkom za njimi. Ko bi se tudi vidva peljala, bi morala pustiti voz tukaj, pa za to nimata denarja.«

Težko se je dala mati pregovoriti. Bala se je za sinova. Pa misel, da bo za otroka in zanjo dobro, jo je slednjič omajala, da se pelje nazaj v Prago s pošto. Marsikaj je vzela s seboj na voz, da bi bil otroški voziček lažji. Do štirideset funtov si je v poštnem vozu vsaki lahko naložil zastonj in mu ni bilo treba plačati. Voziček je takó ostal prazen, in pes Vohač ga je skoraj sam vlekel.

Napravili so račun. Plačali so, kar so bili dolžni, poslovlili so se, kjer so imeli kakšnega znanca, in vsi so naenkrat odšli iz Toplic. Za mestom so si rekli z Bogom, mati jima je kimala iz pošte, dokler ju je videla, potem so se pa vsi prekrizali in molili, da bi se srečno sešli v Pragi.

(Dalje.)

Počitek na bojnem polju.

Krvavordeče je zašlo solnce za gore. Poslednji žarki še obsevajo vrhove gora in jih odevajo s škrlatasto kraljevo kopreno. Polagoma poneha para in vročina, in hladen, prijeten vetrec zapiha čez široko ravan. Solnčni vrhovi utihnejo, utihnejo loke in brenčanje hroščev in drugih krilatih veseljakov. Polagoma tudi odneha grozni krvavi boj po širni planjavi. Le tupatam dahne zamolkel vzdih ali grozopoln strel. Mrak naznanja od napornege dela trudnim vojakom počitek.

Kmalu potihne vse, in tajinstvena tišina zavlada. Le žuborenje hladne vodice se sliši, njeni valčki šepečejo med seboj ter se ubijajo skakljaje s kamena na kamen in obenem zibljejo travnate bilke, ki rasto ob bistrem potočku.

Zavlada skrivnosten mrak. Gori v gozdu se oglasi ponočna ptica, sova. Tiho in mrtvaško zvené njeni glasovi v tišino mraka. Kmalu zagoré milijoni in milijoni svetlih lučic, zvezdic na brezoblačnem nebesnem svodu. Skoz vejevje gozda radovedno kuka srebrna luna ter obseva bojišče. Njeni blede žarki polzé čez krvave mlake, lijejo po pohojeni, raztlačeni in od krogel raztrgani zemlji ter trepečejo nad množico smrtnobledih obrazov, nad nepremičnimi trupli padlih vojakov, ki leže v mlaki

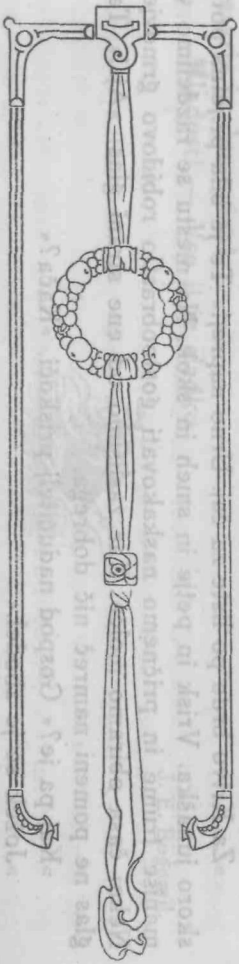
lastne krvi, uničeni od sovražnikov. Nekateri trdno spé ter se bodo vzbudili šele na onem svetu, drugi pa so od bolečin popadali na zemljo ter zdaj glasno vzdihujejo in pričakujejo pomoči.

Ondi nekje se dviga mogočno lipa. Črv časa je razjedel že na mnogih krajih njeno skorjo. Ob njenem vznožju spava nevzdravno spanje mladenič. Nanj so morda starši zrlí s ponosom, od njega so pričakovali, da bo še veliko koristil domovini in da bo živel za blagor naroda, kateremu je že zdaj toliko koristil. Sedaj počiva pa v tujini, zadet v prsi od sovražne krogle. Moral je umreti tukaj na poljanah, daleč od domovja. Včeraj je bil pri njem vojaški kurat, da ga je spovedal in mu podal sveto popotnico. Danes pa je srečno, z mirno vestjo zaspal.

Blagor mu, ki se spočije,
v črni prsti v Bogu spi.
Lepše solnce njemu sije,
lepša zarja rumeni.

Nedaleč od mrtvega mladeniča pa umira črnovojnik, družinski oče. Poleg njega kleči vojaški duhovnik, da ga tolaži. Pred eno uro je prejel ranjeni vojak sveto obhajilo, pa čaka zdaj zadnje. Tiho moli vzdihne, ki mu jih narekuje duhovnik ter kliče Zveličarja na pomoč. Le skrb za nepreskrbljene otročiče ga tlači. Žalostno gleda v njih bodočnost ter jih izroča nebeški Materi v varstvo. Ona naj jih varuje, ona naj jih vodi po pravi poti in jim podeli blagostanje in srečo. Z zadnjo močjo dvigne vojak tresočo roko, poseže v žep in pokaže pismo, naslovljeno na ženo, ki ga je spisal med prostim časom. Svečanostno ga izroči duhovnemu očetu ter ga milo prosi, naj skrbi, da pride to pismo v roke njegovih. V písmu iskreno prosi ženo, naj ne žaluje za njim in rajši skrbi za otroke ter jih uči spoštovati očeta, ki je velikodušno žrtvoval življenje za domovino... Smrtni pot stopa revežu na čelo. Še en vzdih in potem zaspí. Ginjen sí obriše duhovnik solzo, ki mu je ob tem prizoru pritekla po licih. Še enkrat pogleda na junaka, čigar ime je zamrlo z njim vred na tem svetu, a bo tem veličastnejše na onem — pa izgíne, idoč k drugim tolažbe potrebnim.

Sredi poljane, v mlaki krvi, leži razmesarjen vojak, zadet od sovražne granate. Železni drobcí so mu odtrgali nogi in mu nečloveško razmesarili obraz. Tiho leži tukaj brez znamenja življenja. Umrl je. Nekoliko vstran od njega pa leži njegova kapa. Na njej se blesti podobica Matere božje. Pove nam, da je bil umrlí dober kristjan in goreč častilec nebeške Kraljice. Hrabro se je boril še pred par urami. Bil je eden najhrabrejših in priljubljen pri vsem oddelku. Delo ga je odlikovalo v dneh miru, v boju ga pa ni plašil napor in težave vojaškega življenja. V miru ga je krasila globoka vernost in to vernost je ohranil tudi v dežju krogel, ki so švigale mimo njega. Danes zjutraj pa, okrepcan z močjo sv. obhajila, se je hrabro boril kot lev. Kakor klasje pod srpom so padali vojaki-sovražniki pod njegovim mečem. A tudi njega je zadela smrt, ki ne gleda na moč in ne na junaštvo.

Sv. Francišek, nežen prijatelj narave.

V gozdu med gostim vejevjem stoji vojak na straži. Na rami mu visi nabita puška. Tih je in ne gane se, kar se boji, da prebudi sovražnika. S sokolskim očesom zre sovražno stanje, da poroča potem svojim predstojnikom. Pa kmalu začno njegove misli bloditi po okolici. Pozabi skrbi, in naravna krasota ga premoti, da se zagleda v vrhove gora, posrebrene od bledih luninih žarkov in zvezd. Spomni se domovine in mehko mu je pri srcu. Zamisli se v domače poljane in livade: čeravno nimajo velikega bogastva, so pa vendar njemu nad vse ljube in drage, ker mu varujejo zaklad, biser najlepši in krasnejši od vseh biserov, njegovo drago mater. Solzo si otare ob tem spominu. Gotovo kleči ona sedaj v koči in moli za srečno vrnitev svojega edinca, ki je odšel na bojne poljane.

Daleč nekje se pa vzdiga dim. V globokih jarkih si kuhajo vojaki po dolgotrajnem boju zajtrk, južino in večerjo hkrati. Lačni so in seveda ne gredo prej spat, dokler se ne okrepcajo. Trudni in upehani se vležejo k počitku. Kamen je njih postelja in kamen njih vzglavje. Vendar pa spe trdno, zavedajoč se, da so danes dobro izpolnili svojo dolžnost. Veliko gorja je zdaj pozabljenega. Kri, ki je tako obilo tekla, ni tekla zastonj.

Zopet je prisijalo jutranje solnce in zopet se bodo sprijeli s sovražnikom. Puške bodo spet pokale, granate vršale, šrapneli sikali in — kdo bode zmagal? Upajmo, da z božjo pomočjo mi, ki ne grabimo, le svoje varujemo.

Ina Polhograjska.

Trpljenje za domovino.

red šolo se zbira četa mladih junakov. Oboroženi so s škarjami in s platnenimi vrečami, v njih pa vsak po par okroglih jabolok in velik kos kruha za malico.

»Kam pa greste, vi mladi junaki?« povprašujejo rado-vednež.

»V gozd po robidovo perje, da si bodo vojaki kuhali čaj.«

Ura bije dve. Vojskovodja, gospod nadučitelj, pride in z njim gospodična učiteljica. Vojska se dvigne in glasno žvrgoleč in gostoleč hiti proti gozdu.

»Kam pa?« spet vprašujejo ljudje.

»Za Krivo brdo po liste za čaj. Urno naprej!« To je bila prijetna pot, skoro junaška. Vrisk in petje in smeh in skok. Na mestu se razdelimo v manjše trume in pričnemo naskakovati gostoobrastlo robidovo grmovje. Nekaj časa obiramo molče. Kar zaslišimo od ene strani glas: »Ajs!« Ta glas ne pomeni namreč nič dobrega.

»Kaj pa je?« Gospod nadučitelj priskoči. »Kača?«

»Jožek se je zbdel.«

»No, da le ni hujšega.«

Jožek izdere trn in prvi ranjenec v naši vojski potoči prvo kapljico krvi za svojo domovino. Pa se ne cmeri naš junak, kaj bi tisto, za jok ni rojen naš junak.

»Le čakaj, trnje, sedaj si ti mene, zanaprej bom pa jaz tebe.« Jožkove škarje zapojo trnu smrtno pesem.

Kmalu se zopet začuje tisti nesrečni »ajs«, in pa neko stokanje se začuje.

»No, kaj pa je zopet?« Gosposdična učiteljica priskoči. »Kuščar?«

»Francelj je padel.«

»No, da le ni hujšega!«

»Tole trnje me je potegnilo za seboj, pa sem padel.«

Francelj vstane. Ta je pa že težko ranjen: opraskan po licu in po rokah. Pa je Francelj tudi korenjak. Malo se nasmehne pa pravi: »Ah, kaj bo to, našim vojakom se še hujše godi, pa se ne cmerijo.«

In tako naprej —!

Preden smo napolnili vse vrečice, je število ranjencev precej narastlo. Robida je bila huda, branila je svoje bogastvo, kakor ga je mogla in znala. Tonček je imel polne roke trnja. Mihec pa je dobil eno čez nos, ker je prekorajžno izpustil obrano vejo, Janez je pa prišel bos, pa je dobil tudi trn v peto ...

Odpravljali smo se proti domu. Perja smo imeli dosti, ranjencev pa tudi. Preštejemo se! Dva se pogrešata. Hitro ju gremo iskat.

»Ali ju vidiš?« pokaže Peter.

Res! Doli po dolini jo mahata, pa ravno v nasprotno stran. Zašla sta. Pokličemo ju!

»Hoo, hop!«

Obstaneta in se ozirata. »Le počakaj, Peter, deni ruto na palico in pomahaj jima!« Dobro!

»Nazaj!« Naše znamenje zagledata, se obrneta in stečeta v našo stran. Kmalu bosta tukaj.

»Kje pa hodita? Pa prazne vreče imata!«

»V dolini sva začela, pa je prišel mimo cigán, pa sva se ga zbala. Šla sva se mu skrit, pa nisva potem znala nazaj.«

Lažala nista. Saj so ravno tisti dan izpraševali orožniki po vasi, kje se skrivajo cigani.

Z veselimi koraki in zadovoljnimi lici se vrnemo mladi junaki domov. Zavedali smo se pa malo ali nič, da smo prelili prve kapljice krvi za cesarja in domovino!

Mladost! — Vse ji je sladko.

J. E. Bogomil.

Kaj pa je bilo?

Večjih prijateljic ni bilo, kakor so bile Reparjeva Milka, Dobretova Anica in Logarjeva Pepica. Zmerom so bile skupaj; še ponoči v sanjah so se skupaj igrale in pogovarjale.

Tako je bilo tudi tistega dne, ko se je tole zgodilo.

»Kaj bomo pa danes delale?«

»Oh, moja punčka ima vso oblekco tako umazano. Pojdimo jo oprat.«

»Moja tudi, moja tudi!«

»Pojdimo, pojdimo!«

Naenkrat so imele vse punčke umazano obleko. Perila je bilo za nekaj časa dovolj. Obleko deklice lepo namočijo, pripravijo jo za pranje, potem pa hajd k vodi. Delo jim je šlo od rok kakor za stavo.

»Kam pa sedaj?« povprašuje Anica, ko je bilo pranje končano.

»Včera sem gledala,« pravi Milka, kakor bi bila kdove kakšna posestnica, »kako je naša njiva polna plevela. Saj ne more na nji nič rasti.«

»Naša je tudi taka, da ne vidiš drugega kot plevel.«

»Naša pa tudi,« pristavljata obe, Anica in Pepica, kar hkratu ena za drugo.

Na koncu Reparjeve hiše so bile tiste njive. Niso ravno velike tiste njive. Da jih pregledaš od enega konca do drugega, ti ni treba ravno izgubiti oči. Stori par korakov, pa si vse njive prehodil. Tamle spomladi, ko so mame delale njivice na vrtilih, kamor so vsejale solato in drugo drobnarijo, so pa hotele tudi punčke imeti svoje njive.

»Pa jih imejte no, tamle v kotu,« so dejale mamice.

Tako so nastale tiste njivice. Rodovitne so bile za plevel, prav res.

Tja torej, vsaka na svoje posestvo, da oplevejo svoje njivice. Bodo vsaj rožice rastle in lepše cvetele!

No dobro!

Kar naenkrat pa zakliče Milka: »Poglej no!«

»Oh, pa res!«

»Bežimo!«

Kakor bi pihnil veter, stečejo vse tri. Tresk! zaprejo se velika vrata in zopet — tresk! — tudi hišna vrata morajo biti zaprta. Potem pa vse tri v najtemnejši kot noter pod klop. Nobena ne zine besedice. Vse tiho, da bi se miška slišala. Čudno! Kaj pa to?

»Kaj pa je?« poizvedujejo mama.

Komaj komaj dobi ena toliko poguma, da s težavo izpove: »Žandar je šel.«

Žandar! To je bil tisti strah. Seveda včasih celo kakšnega človeka vzame in ga potem dolgo časa ne dá nazaj... Zato!

Ker žandarja le ni bilo okrog hiše, gredo mama vun in ga najdejo na pragu.

»Ali se vam kaj čudno zdi, ker so se vam duri pred nosom zaprle?«

»O nič. Saj sem že navajen takih reči. Veste, mati, nas se marsikdo

boji. Če je pa kdo priden in rad uboga, takemu pa nič nočemo. Ali so vaši otroci pridni?»

»Pridni, pridni,« se oglasi izpod klopi.

»Potem se pa ni treba nič bati,« dostavi žandar. Mama pokličejo vse tri plašljivke v vežo. Počasi pridejo, ena za drugo, in še vedno boječe pogledujejo na moža s puško in z bajonetom. Ker so mama zraven, se pa vendar nobena ne boji kaj hudega.

Žandar se nasmehne in odide. Deklice pa zopet vsaka na svojo njivo. Prva izpregovori Anica: »Oh, to je dobro, da rade ubogamo. Z naprej bomo pa še bolj! Kje bi drugače zdajle že bile — —«

Res je to. Pokorščina nikomur ne škoduje.

J. E. Bogomil.

Razsvetljena okna.

Nekam skrivnostno se je razgrnila noč čez zemljo. Prišla je tiho in oprezno kakor sladke sanje in odgrnila zastore neskončnosti. Večerni veter nalahko drsi preko dreves. Kakor v valovih se ziblje vse nočno nebo in zvezde plešejo po njem kakor nepregleden raj srebrnih kresnic. Tema kraljuje širom sveta. Vse počiva.

Toda ne, tamkaj vidim še razsvetljeno okno. Radovedna, kaj se godi ob tako pozni uri, stopim tja. Prostorno, z raznim lepoticjem okrašeno sobo razsvetljuje lep lesteneč. Opazim mlado ženo, ki kleči pred podobo Matere božje. Moli za svojega moža, ki je v vojski. Ob njenih nogah se poigrava petletni sinček. Hipoma se žena zdrami, otere solzo z očesa in poljubi sinčka. Nese ga v posteljico in ga pokriža. Potem se zopet vrne na klečalnik. Težke, bolestne skrbi se ji berejo z obraza. Saj je poprej tako srečno živela v družbi svojega soproga in sinčka. A kruta vojska je končala to sladko srečo. Mož je odšel v vojsko, in Bog vedi, ali se še kdaj povrne. Z delom svojih rok mora sedaj s trdom prehranjevati sebe in sinčka, dočim je prej možev zaslužek z lahkoto zadostoval za vse tri.

Ganjena in srčno pomilujoč trpečo ženo se obrnem k drugemu oknu. Tu vidim veselejši prizor. Kopica otročičev sedi okrog ljubega očeta, ki je ravnokar prišel na dopust. Vprašanje sledi vprašanju, in nikdar jim ni zadosti povedano. Zdaj hočejo vedeti, kako se je oče boril na severu, zdaj zopet, kakšni so Rusi in če res tako divje izgledajo. Oče, čeprav utrujen od dolgega pota, se ne naveliča vprašanj in potrpežljivo odgovarja. Starejši deček se ponudi celo, da pojde z očetom, kadar mine dopust, v boj zoper Ruse. Da pokaže svojo moč, hoče premekniti težko omaro, ki stoji nedaleč od njega. A zastonj se trudi. Bratci in sestrice se mu posmehujejo in celo na očetovem upadlem licu se prikaže nasmeh.

Tedaj pa se oglasi mati in veli otrokom spat. Prej pa še pokleknejo pred kip Srca Jezusovega in se zahvalijo, da jim je ljubi Jezus dosedaj ohranil ljubega ateja. Srčno ga prosijo, naj ga varuje še naprej in ga srečno pripelje po končani vojni domov. Potem potolaženi in srečni zaspe.

Da, kdor zaupa na Boga, ne bo nikdar zapuščen. Zaupno ga torej tudi mi prosimo za skorajšnji konec tega svetovnega gorjâ.

Ina Polhograjska.

DEKLAMOVANKE.

6. Francek na straži.

Mati gredo z doma,
Francek piške varje.
»Pazi, da odženeš
roparske sleparje!

Drži kamen v roci!
Če lisica pride,
glej, da ti tatica
s putko ne uide!«

Mati so na njivi,
Francek piške varje.
Težke so skrbi
za mlade gospodarje!

Pod kozolcem hodi
z velikim korakom,
v roci težek kamen
smrt grozi lisjakom.

in razpira, mane
si oči zaspane:
Res, tam veje s perjem
belim so postlane!...

Francek je junače,
jezen premišljuje:
»Čakaj, zvitorepec,
Francek ti jo skuje!«

Pa je daleč, daleč
roparska zverina, —
tiho se po tratah
pase kuretina.

Francek je že truden.
Sklene zdolgočasen:
»Saj je Francek hiter
in lisjak počasen.

Pravzaprav pa ni
nevarnosti nobene,
zver se že ustraši,
kar le Francek sklene.«

Saj je Francek hiter,
pa še bolj lisjak je,
saj je Francek priden,
a lisjak, to — spak je!

S kamnom v roci leže
tja za voz v kup slame,
v mislih na zverino
spanec ga objame.

Ravno se mu sanja:
v skalnati goščavi
star lisjak okrutno
ga do smrti davi...

Francek ves prestrašen
v sanjah vikne —
takrat za kozolcem
putka glasno krikne.

Joj, lisica s putko
že v zobeh odhaja!
Francek se sprebuja
in iz slame vstaja,

Jože Plot.

Pozdrav solncu.

Solnček, ti ljubček moj zlati,
kje tako dolgo si bil?
Mrak li oblakov te skrival,
hlad je meglá te mrazil?

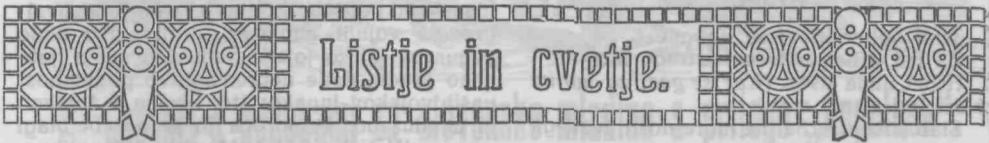
Ali hudó ti je bilo?
Težko tako kakor nam,
ki smo zastonj vzdigováli
jasne poglede k meglám?

Ko iz meglíc so rosile
drobne solzice na nas,
ali si skrit za meglíco
bridko se jokal tačas?

Včasi na zémlyo pokukal
žarek preplašen je tvoj,
megla ga, mačeha grda,
skrila je zopet takoj.

Stvarnik pa megle pregnal je,
ti pa z nebésnih višin
gledaš svobóden, sijajen.
Kakor kraljevi si sin!

Franjo Neubauer.

Zakaj?

20. Zakaj mnogi ne izvršujejo svojih dobrih sklepov? Temu so vzrok razne napake. Večkrat dobri sklep že pri zasnovanju ni dovolj trden; omahljiv sklep se pa navadno ne izvrši, zlasti če zahteva večjega truda. Malovredni so tudi splošni sklepi, n. pr.: poboljšati se hočem, odslej bom bolj priden, pobožen, krotak itd. Dobre sklepe je treba razdrobiti in natančno določiti, kaj, kje, kdaj in kako bomo izvršili. Pa ne kar cele kupe dobrih sklepov naenkrat! Kdor si hkrati preveč naloži, ne stori ničesar.

Druge bistvena napaka pri dobrih sklepih je pozabljenost. Pozabljeni dobri sklepi nimajo nobene cene. Zato je treba dobri sklep ponavljati vsak dan, ali pa še večkrat na dan.

Modrost v pregovorih, domačih in tujih.

Hoditi.

Kdor počasi hodi, pride najdlje.
Kdor hitro hodi, se kmalu utruji.
Bolje počeno hoditi kot ošabno jahati.
Kdor ne more več hoditi, se mora odpočiti.

Kdor zna hoditi, ta se nauči tudi skakati. (Pouk dobro uspeva, ako se naslanja na že pridobljeno znanje.)

Kdor ne zna hoditi, zna še manj teči.

Reka: Hodi okoli dela kot mačka okrog vrele kaše.

Hodi kot velblod.

Hoteti.

Kdor hoče, stori veliko. — Kdor hoče, temu ni nič nemogoče. — Kdor hoče, ta more.

Kdor hoče, ta ima lahke noge. — Kdor noče, ima svinec na rokah in nogah.

Kar kdo hoče, k temu se lahko za las privleče.

Težko je voditi onega, ki noče iti (hoditi).
Kdor noče, temu se zastonj pridiguje.

Kdor noče, ko more, ne bo mogel, ko bo hotel.

Kdor hoče sam, temu se ne godi krivica.
Kar kdo hoče, to rad verjame.

Vsakemu, kar hoče, je najlažja delitev.

Ko bi hotel Bog po naši volji ravnati, bi se morali večkrat jokati kot smejati.

Gospodje, kakor hočejo, ubožci, kakor morejo.

Cesar kdo ne more, tega ne sme hoteti.

Kakor moremo, ne kakor hočemo. —

Ako ne tako, kakor hočemo, pa vsaj tako, kakor moremo.

Če ni tako, kakor hočemo, moramo hoteti tako, kakor je.

Marsikdo hoče, ki ne more, marsikdo more, pa noče.

Kdor hoče preveč, ne dobi nič.

Kdor hoče vse, noče ničesar.

Ko bi hoteli, kar bi morali, bi mogli vse, kar bi hoteli.

Dva ne moreta igrati, ako eden izmed njiju noče.

Kdor hoče (kaj doseči), ne sme spati.

Kdor hoče, ima zmeraj kaj opraviti.

Hočemo in nočemo. (Resne volje ni.)

Kar hočem, to hočem. (Ne vprašaj, zakaj.)

Če hočeš, da se zgodi, kar hočeš, pojdi sam; če hočeš, da se ne zgodi, pa pošlji.

Reka: On je, kakor hočeš, sladak in kisel.

Hoče, kar bi ne smel hoteti.

Hraniti.

Kdor v mladosti hrani, ima v starosti kaj na strani.

Boljše je hranjeno jajce kot sneden vol (sneдена putaj).

Kdor ne hrani krajcarjev, ne šteje zlatov (cekinov).

Hrani v kotu, uživaj na potu.

Hrast.

Sila hraste ruje.

Kadar stari hrast pade, zruši dostikrat tudi mlade.

Hrast ne pade na prvi mah (mahljaj).

Hrbet.

Tudi dober hrbet se upogne.

Za trd hrbet je treba ostrega biča.

Hrbet nima ušes. *(Kar se godi za mojim hrbtom, mi ni nič mar.)*

Slab (šibak) hrbet ne more nositi težkega bremena.

Ni vsak hrbet za vsako breme.

Slabotnemu hrbtu se naloži lahek križ.

Kdor se me boji, za mojim hrbtom govori.

Reki: Komu hrbet pokazati. *(Odvrtni se, pomoč odreči.)*

Ima širok hrbet. *(More veliko krivic prenesti.)*

Pusti, da mu mlatijo na hrbtu.

Ima neupogljiv hrbet. — Ima kol v hrbtu.

(Noče se ukloniti.)

Komu za hrbtom kaj delati. *(Brez nje-gove vednosti in volje.)*

Je tak za hrbtom kot pred očmi. *(Brez hinavščine, odkrit.)*

Njegov hrbet je kot mavrica. *(Ves raz-tepen)*

Ko bi na hrbet padel, pa si nos razbije. *(O takem, ki je povsod nesrečen.)*

Hruška.

Zrela hruška sama pade. *(Ko pride čas, se reč sama razvozla.)*

Najboljše hruške ose objedajo.

Ena gnila hruška jih izpridi cel koš.

Hruške se takrat trgajo (otresejo), ko so zrele. *(Vsaka reč zahteva svoj čas.)*

Čakaj, da hruške dozore. *(Treba počakati, da so vse potrebne priprave gotove.)*

Reki: Za to ne dam gnile hruške.

Ta hruška še ni zrela.

Če vidiš brst, nikar ne misli, da je že to hruška (češnja). *(Med začetkom in izvršitvijo je dolga, večkrat usodna razdalja. Mnogokrat se dobro začne, a slabo konča.)*

Kratkočasnica.

Krivično. Janezek in Jožek sta skakala po sosedovem travniku in sta zato dobila vsak štiri po zadnji plati. Janezek ni nič jokal, Jožek je pa dolgo jokal. Ko ga oče vpraša, zakaj da joka, odgovori: »Jaz sem tudi štiri dobil, pa sem skakal le po eni nogi.«

Novi listi in knjige.

Alojzij Res: Ob Soči. Vtisi in občutja. Iz mojega dnevnika. V korist goriškim beguncem. Založila knjigarna J. Stoka. Trst 1916. Cena 60 vin. — V tej knjižici opisuje g. pisatelj vojne dogodke in prizore na ita-lijanskem bojišču, ki jih je sam opazoval: grozote vojnih napadov, pretresljivo bedo beguncev, ki so jokaje zapuščali svojo ljubljeno grudo, dalje nepremagljivo pogumnost naših vojakov-junakov itd. Pisana je živahno in navdušeno. Priporoča jo še posebe blagi namen. (V tisku je izpuščeno več šumnikov, kar nekoliko moti čitatelja.) Za bolj odraslo mladino.

Odgonetka zastavice v št. 9.

Samoglasniki: a, e, i, o, u.

Prav so uganili: Tomc Ivo in Traun Janko, dijaka v Ljubljani; Gabrijelčič Cirila, učenka na Brezjah; Držečnik Milan, gimnazijec v Ribnici na Pohorju; Rihar Ina v Cerkljah; Mrovlje Franjo, šestošolec, Ogrin Gustav, gimnazijec, Mrovlje Anica, gojenka c. kr. učiteljica, Zalar Tončka, uradnica v vojnorožnem prometnem zavodu, Premk Ivo, sedmošolec. Hrovatin Ivan, visokošolec, v Ljubljani; Ogrin Anica, gojenka uršul. samo-stana v Škofji Loki; Turk Minka, učenka III. mešč. razr. pri č. g. uršulinkah, Baraga Pepi, učenka VI. razr., v Ljubljani; Vožlič Filip, učenec, Cven pri Ljutomeru.

Odgovor na šaljivo vprašanje v št. 9.

Psi glodajo kosti zato, ker so jim meso drugi pojedli.

Prav so odgovorili: Rihar Ina v Cerkljah; Šeško Ivan, posest. sin, Brdo pri Planini; Turk Minka, učenka III. mešč. razreda pri č. g. uršulinkah; Baraga Pepi, učenka VI. razr., v Ljubljani.

„Vrtec“ izhaja 1. dne vsakega meseca in stane s prilogo vred za vse leto 5•20 K, za pol leta 2•60 K. — Uredništvo in upravništvo Pred škofijo št. 9 v Ljubljani.